

ԱՌԵՏԱՐ

«Ա.Ճ.Ս. ԵՍ ԶԵՁԻ ՄԵԾՈՒՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԵՏԻՍ ԿՈՒՏԱՍ» : ԶՈՒԿ. Բ. 10

ՀԱՏՈՐ 30.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ. ՕԳՈՍՏՈՍ 25. 1875.

ԹԻՒ 34

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բալոր Գրիստոնէից համար միւլեան հիմ մը : — Միսգըր Մուսի եւ միսգըր Մանքի : — Ատաբազար : — Խարբերդ : — Լանկայի Հայ Աւետարանական մասնաժողովոյն ի նպատակ սովորեց բացած հանգանակութիւնը : — Պատմութիւն մտիցն Աւետարանի բարոյութեան ի Բաղէշ, 1855, մարտ 25ին : — Ամերիկա : — Աննապի վարժարանը : — Միսգըրական աղօթք ի Լանկա : — Բողոքականաց մէկ քանի սովորութիւնները : — Գիրականօրեայ դպրոցի դասեր 1875ի համար : — Փաղաքական լուրեր : — «Հոմ» վարժարան աղջկանց : — Բոպերդեան վարժարան :

ԲՈԼՈՐ ՔՐԻՍՏՈՆԷՅ ՀԱՄԱՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄ ՄԸ

Եթէ բան մը երբէք պիտի միացնէ Աստուծոյ բոլոր եկեղեցիները, Սուրբ գիրքն է : Եկեղեցիներն ապա բոլորապէս միայն կրնան միանալ, ուրիշ հիման մը վրայ միանալ անոնց համար անհնար է :

ՄԻՍԴՐԸ ՄՈՒՏԻ ԵՒ ՄԻՍԴՐԸ ՍԱՆՔԻ

Չորս ամսուան մէջ որ միսգըր Մուսի եւ միսգըր Մանքի Լոնտոնի մէջ կեցան, 285 ժողով բրին, որոնց ներկայ գտնուեցան 2,170,000 անձինք : Այս ժողովները եղան քաղքին հինգ այլևայլ տեղերը, եւ ժողովներուն եկող անթիւ բաղմունքեան բաւական ըլլալու համար նոր շէնքեր կանգնուեցան : Այս նոր շէնքերուն համար եւ ուրիշ ծախուց համար տրուած ստակը հասաւ 28,000 լիւրայի : Ժողովներուն վերջանալու տառեր Լոնտոնի Քրիստոնեայք ուղեցին միսգըր Մուսի եւ միսգըր Մանքիի պատուական յիշատակ մը մատուցանել, բայց անոնք որեւիցէ հատուցում ընդունել չհաճեցան : Յիշեալ երկու քարոզիչք օգոստոսի սկիզբը նաւ մտան Ամերիկա երթալու :

ԱՏԱԲԱԶԱՐ

Ամսոյս չորսին չորեքշաբթի օր, Ատաբազարու Աւետարանական Հայոց

եկեղեցւոյն հիմնադրութեան հանդէսը կատարուեցաւ ի ներկայութեան քաղաքին կառավարչին, դատաւորին եւ այլ պատուաւոր անձանց : Պատ. Աղեքսանդր Հ. Ճէճիղեան նախ դոհարանական աղօթք մը մատուցանելով՝ Սուրբ գրքէն սոյն առթին պատշաճ քանի մը մատեր կարդաց, յետ որոյ բրոֆէսսոր Յակոբոս Հ. Ճէճիղեան համառօտ ուղերձ մը ըրաւ հանդիսականաց : Պատ. Աղեքսանդր Փէշտիմալճեան Տաճկերէն լեզուաւ Սուրբ գրքէն մաս մը կարդաց եւ նոյն լեզուաւ աղօթք մատուցեց : Ի վերջոյ Գրիգոր աղա Գալալճեան Տաճկերէն լեզուաւ շնորհակալութեան ուղերձ մը կարդաց, որուն մէջ ընդհանուր ազգին կողմէն դոհունակութիւն յայտնեց Օսմանեան մեծազօր իշխանութեան եւ նորին պաշտօնէից, եւ ներկայ եղող կառավարչին եւ դատաւորին որք շնորհ ըրին պատուել սոյն հանդէսը : Կառավարիչը բարեմաղթութիւն մը ընելով որ շէնքը յաջողութեամբ աւարտի, հանդէսը վերջացաւ :

Եկեղեցւոյն հիմնադրութենէն շաբաթ մը վերջը Ատաբազարու գիշերօթիկ վարժարանին հիմնադրութիւնը կատարուեցաւ : Մեծ ուրախութեամբ տեսնուեցաւ որ քաղաքացւոց պատուաւոր մասէն արք եւ կանայք իրր 800 հոգի ներկայ էին հանդիսին, որք իւրեանց խորին համակրութիւնը յայտնեցին այս ձեռնարկութեան համար : Պատ. Ա. Ճէճիղեան աղօթքով բացաւ հանդէսը, եւ բրոֆէսսոր Յակոբոս Ճէճիղեան ուղերձ մը ըրաւ զիտութեանց ընդհանուր մարդկութեան հետ ունեցած առնչութեանց վրայ խօսելով որուն խորին ուշադրութիւն մատուցին բոլոր հանդիսա-

կանք : Պատ. Ա. Փէշտիմալճեան Տաճկերէն լեզուաւ աղօթք ընելով, պատ. Աղեքսանդր Ճէճիղեան համառօտիւ յայտնեց հանդիսականաց այս վարժարանն նպատակը եւ անոր մէջ դաս տրուելու ուսումները, նաեւ խօսեցաւ համառօտիւ այն բարոյական կրթութեան վրայ, առանց որոյ կատարեալ դաստիարակութիւն անհնարին է :

ԽԱՐԵՐԴ

Խարբերդի վարժապետական վարժարանին համար նոր, ընդարձակ եւ գեղեցիկ շէնք մը կառուցուեցաւ : Վերի յարկին գլխաւոր սրահը լայն եւ հովասուն է, գրեթէ երկու կողման երկայնութեամբը սեւ տախտակներ կան, այլևայլ տեսակ եւ այլևայլ մեծութեամբ աշխարհացոյցներ կախուած են պատերին ի վար : Դասարաններ, թանգարան, բնագիտական եւ այլ գործիք պահելու տեղ, համբարանոց եւ փայտանոց ալ կան : Նոր շէնքը մայիսի 30ին հանդիսաւոր կերպով բացուեցաւ : Նոյն հանդիսին մէջ, միսիսնարք, երիցունք, վարժապետք եւ այլ եղբարք ատենաբանութիւններ բրին : Եղբայրներն իրենց ատենաբանութեանց մէջ գովեստիւք յիշեցին Հայ ազգին լուսաւորութեան համար եղած ջանքն ու ճգունքը, եւ դպրոցները յառաջ տանելու համար իրենց ունեցած պատասխանատուութիւնն ալ մէջ բերել չմոռցան :

Աստուածաբանական ճեմարանն, որ 1859ին հաստատուեցաւ Խարբերդի մէջ, ունեցաւ մինչեւ ցարգ 124 աշակերտ որոնց 68ը ուսմանց շրջանը լրացուցին : Այս վերջիններէն 10 հատը մեռան, 14ը ուրիշ գործերու վրա-

ղեցան, 12ը երեց և 32ն ալ քարողիչ են :

1874ին խարբերդի վիճակին մէջ Աւետարան քարողուած տեղեաց թիւն էր	72
Երկրցանց և քարողչաց թիւը	36
Վարժապետաց թիւը	58
Ուրիշ օգնականաց թիւը	38
Կազմեալ եկեղեցեաց թիւը	22
1874ին եկեղեցեաց մէջ ընդունուած անդամաց թիւը	80
Եկեղեցւոյ անդամաց ամբողջ թիւը	1,488
Միջին հաշուով պաշտօնի եկողներուն թիւը	4,562
Բողոքականաց թիւը	5,906
Հասարակ դպրոցաց թիւը	82
Արու աշակերտաց թիւը	1,709
Աշակերտահեաց թիւը	722
Չափահաս և այլ աշակերտաց թիւը	349
Կրթութիւն առնող բոլոր անձանց թիւը	2,780
Ժողովրդեան հատուցած գումարը, լիւրա	1,000

ԼԱՆԿԱՅԻ ՀԱՅ ԱՌԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎՈՅՆ Ի ՆԱԳԱՍ ՍՈՎԵԼՈՅ ԲԱՑԱԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Նախորդ հրատարակութեան զբաղմունքը	19,323 50
Անդրիանուպոլսոյ եղբայրներէն զրկուած	768
Տոլին մեծապատիւ աղայք Կիրակոս Յովնանէսեան խարբերդցի	25
Կարապետ Թաշճեան »	25
Մարտիրոս Ժամադործ »	50
Պօտոս մանածաւաճառ »	25
Պօտոս Կեսարացի	12 20
Կարապետ Մ. Յարութիւնեան	12 20
Յովնանէս Աճէմեան Արապկերցի	12 20
Տօնապետ Եաղճեան	18 30
Մարտիրոս Յակոբեան	6 40
Փլիկապոս Թորոսեան	6 40
Յովնանէս Տ. Գրիգորեան	6 40
Վ. Պողոս Մովսէսեան	6 40
Գրիգոր Դէորդեան խարբերդցի	6 40
Յակոբ Ղուկասեան »	6 40
Սարգիս Կորկոտեան Չմէկէղէկցի	6 40
Իգնատիոս Երզնկացի	6 40
Խաչատուր Տումանեան Կղեցի	6 40
Մարկոս Մարկոսեան Արապկերցի	6 40
Սարգիս Օտապաչեան	6 40
Գրիգոր Կիրեղեան	6 40
Կարապետ Թաշճեան Չմէկէղէկցի	6 40

Ասատուր եղաւաճառ Չմէկէղէկցի	6 40
Ղազար Թիւֆէնկճի	12 20
Մանուկ Սարոյեան	6 40
Մ. Մէլքոն Գարահիսարցի սրճագործ	6 40
Աւաքեւ Չմէկէղէկցի Թիւֆէնկճի	6 40
Սիրապ Գարահիսարցի	6 40
Պետրոս » Իլիշիլիճի	6 40
Յարութիւն այլազ	6 40
Աւետիս Տ. Մարգարեան	6 40

20,416 50

(Շարունակելի)

Գրագիր մասնաժողովոյս

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Գ. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

Կ. Պօլիս, 50/12 յուլիս, 1875

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄՏԻՅՆ ԱՌԵՏԱՐԱՆԻ ՔԱՐՈՁՈՒԹԵԱՆ Ի ԲԱՂԷՇ, 1855 ՄԱՐՏ 25 ԻՆ

Հայրս մեռնելով, 17երորդ տարուան եւ 5երորդ ամսուան հասակիս մէջ, օրական պարէն դռնելու համար գրագրութեան պաշտօնիւ ասկէ ի Մուշ զրկուեցայ, իննամեայ ժամանակաւ հոն կենալով հանդիպեցայ մէկու մը որ իր տեսքով, հագուստով, միանգամայն իր նոր ստացած ֆարման (Բողոքական) անուամբ ինծի զայրոյթ եւ սոսկում տուաւ : Ասիկա տեղացիներէն կը կոչուէր Խէ Գրէ, եւ իր տունէն ելած ատենէն մինչ հոն դառնալը գրեթէ իւրաքանչիւր քայլափոխին առանց նախատանաց եւ հարուածելու չէր մնար բնիկներէն : Ասոր պատճառը հարցնելով իմացայ որ կրօնափոխութիւնն էր, վասն որոյ իմ զայրոյթս ալ անոր վերայ գրգռուելէն ետքը շատերը ոտք կը հանէին նորա հալածումը բազմացնելու, եւ զարմացմամբ կը հարցնէին թէ ինչո՞ւ այսպիսի մէկը ողջ կը թողուի որ պտտի, քանի որ ուրացող է . ու երթալով բարկութիւնս կ'աւելնար, մինչ օր մը լսեցի թէ անոր ընկերներէն մէկը Խնուսէն եկած է եւ առնոց կրօնին քուրմն է : Անմիջապէս Մշեցի կարդացող երկտասարդ մը հետո ստանալով յիշեալ քուրմը (այս քուրմը այժմեան մեր եկեղեցւոյ սիրելի հովիւ պատ. Սիմէօն Ս. Դաւթեանն է) տեսնելու եւ խօսքով զինքը պատանձեցնելու գացի Գրգէի տունը : Մարդուն զարմանքը քիչ չեղաւ երբ միայն բերնէս նախատինքներ եւ յիշոցներ կը լսէր, որ ի վերջոյ զիս յանդիմանեց ըսելով «Գոնէ ընկերիդ նման քիչ մը չորհրդով խօսէ», բայց ես չկրցայ համբերել այլ սովորական կերպով զինքը անարգելով հեռացայ :

Անցան քանի մը շաբաթներ՝ յիշեալ երկտասարդ ընկերս ինծի ըսաւ թէ Խնուսէն քեզի բարեւ կայ այն մարդէն որոյ հետ տեսնուեցանք Խէ Գրգէի տունը :

Նամակը անկէ ուղեւոր կարդացի որ ուղղակի անոր գրած ըլլալով, սակայն ի վերջոյ ինծի ալ բարեւ գրելով ըսած էր. «Սիրելի, դուք ուսումնասէր էք եւ կըրնաք գրաբար լեզուն ալ հասկնալ, վասն որոյ կը հրաւիրեմ զձեզ որ Սուրբ գիրք, Հին եւ Նոր կտակարանը կարդաք որ Աստուծոյ պատգամ է ոչ թէ մարդու . բայց անկողնասէր ոգւով եւ Սուրբ հոգւոյն առաջնորդութեամբ կարդալու էք, յայնժամ ինչ ճամբայ որ Տէրը ձեզի յայտնէ, անոր հետեւեցէք . ոչ մեզի, ոչ հնոց մոխի ըրէք, քանզի մարդս սխալական է, իսկ Աստուծո՞ւ անսխալ . նմանապէս մարդուն գրածը կը սխալի, բայց Աստուծոյն՝ ոչ» :

Այս խօսքերուն խելքս պառկելով խորհեցայ քննել Սուրբ գիրքը եւ հնութիւններ, ու իրարու հետ բաղդատել որ այս մարդուն սուտը եւ իրաւը եւ ինչ կրօնի ծառայելը գիտնամ, եւ վերջապէս եթէ համաձայն չգտնեմ Աստուծոյ խօսքին, զինքը խայտառակեմ :

Սակայն Բողոքականութեան տեղեկութիւն չունենալով չէի կրնար բաղդատութիւն ընել, ուղեցի վերոյիշեալ ընկերէս հարցունել որպէս զի կարենամ բան մը գտնել անոնց վարդապետութեանը մէջ հակառակ Սուրբ գրոց :

Բայց փնտռածիս հակառակը գտնելով ատեն մը լսեցի, եւ ի վերջոյ Աստուծոյ օրհնեալ խօսքը պաշտպանելու ելայ իմ հայրենի աւանդութեանցս դէմ :

1855 մարտ 15/25ին Մշէն վերադարձայ հայրենիքս, եւ նոյն իրիկուն եկեղեցի երթալով սովորութեանս պէս վերի դառ շարական ըսելու սկսեցի, (քանզի այն դասու դպրապետն էի,) բայց ճշմարտութիւնը չթաղուցի բարեկամներէս, եւ ապա իւրաքանչիւր մարդու որու որ կարող էի պատեհութիւն գտնելով, կը խօսէի եւ կը քարոզէի Աստուծոյ խօսքը ընդդէմ աւելորդապաշտութեանց . կղերաց, իշխանաց եւ հասարակ մարդոց անխափ կը խօսէի Երբեմն եւս եկեղեցիէն Աւետարան մը հետո առնելով, եկեղեցւոյն խուցը կ'երթայի ոմանց հետ, կը կարդայի, կը բացատրէի եւ շատ հարցմանց կը պատասխանէի :

Մշէն համաբարբառ մը եւ Բրիտանեական մը հետո բերած էի. անոնք եղան ինծի դասատու, մանաւանդ վերջինը : Այսպէս Աւետարանի դործը յառաջ գնաց այս քաղաքին մէջ . նաեւ մէկ քանի տետրակներ ի հնուց կային քովս, ասոնք ալ ունկնդրաց տալով փոփոխակի, խօսելով եւ յորդորելով շատերը համոզելի Աւետարանի ուղիղ վարդապետութեան, որոց առջիններն եղան մեր դասին եւ եկեղեցւոյն ժողովուրդէն : Ասոնց թիւն 50—40ի կը

Հասնէր որք յայտնի ընդունեցին, սակայն
գաղտնի Աւետարանական եղովներ շատ
էին՝ Բիշ մը ետքը աշխարհաբար Նոր կտա-
կարան մը եւ Գրիգորիան վարդապե-
տութեան տետրակ մը գիւղացիէ մը ծա-
խու առի ամենայն սիրով երբ կ'երեւակա-
յեմ այն տարիներուն ջերմ աշխատութիւնս
եւ տաքութիւնս, ամօթաւոր կը լինիմ. ար-
հեստս գրեթէ թողած այս սիրով կը վա-
ռէի. շատ անգամ հաց ուտել կը մոռնայի,
երբ խօսքի կը պարագայէի. եւ երբ խօսքի
կարօտ մէկը կը գտնէի որ ճշմարտութիւ-
նը կը սիրէր՝ ուրախութիւնս այն գիշերը
չէր թողուր որ քնանայի, քանզի շատ եր-
ջանիկ էի. Օր մը տեղւոյս առաջնորդն ին-
ծի ըսաւ. «Գու վրայով դէշ կը խօսին,
իբր թէ նորաղանդութիւն կը սերմանես»
Ես անոր ըսի. Միմիայն ճշմարտութիւնը
կը խօսիմ Աւետարանէն. եւ թէ որ ըսա-
ծիդ պէս լինէի, եկեղեցին ինչ դործ ու-
նիմ, եւ դասապետութեան պաշտօնով.
Այսպէս առանց արգելքի կը խօսէի որո-
ւոր կրնայի, եւ Տէրոջ խօսքը ընդունողներ
բաւական չահեցայ. մինչ 1858 թուոյն հա-
մադրածներէն 20—30 անձինք ինծի գա-
լով ըսին. «Մինչեւ երբ այսպէս մնանք.
եթէ հաճոյ է, միաբանինք աղերսագրով
Տիգրանակերտէն քարոզիչ մ'ուզենք Բո-
ղոքականներէն. եթէ անոնց քարոզածը
մեր ընդունածին համաձայն է, ընդու-
նինք. Ապրիլ ամսուն յիշեալ տեղէն քա-
րոզիչ մը եկաւ դեռ մենք չգրած. Լսե-
լով անոր դալն անմիջապէս անոր քովը
գնացինք, եւ իբր հակառակ անոր՝ վիճե-
ցանք հետը շատ մը խնդրոց վերայ. ի վեր-
ջոյ երբ մեր ընդունածին պէս գտանք,
շատ ուրախացանք, մասնաւորապէս իմ
սիրտս շատ լեցուն էր ուրախութեամբ,
որ Տէրը ուզեց իր Սուրբ գիրքով եւեթ
առանց մարդու իր ճշմարտութիւնը մեզի
անարժաններուս յայտնել, եւ մեր տկար
աշխատութեամբ այսպիսի մեծամեծ գոր-
ծեր տեսնել քաղաքիս մէջ. Բիշ օր ետքը
միսինարք եկան եւ անոնց հետ տեսնուե-
լէն ետքը հարուածեցանք մեր համազգի-
ներէն. Բանադրանայ, եւ կղերին թե-
լաբուութենէն յառաջ եկած զանազան
գրեթէ անտանելի նեղութեանց երթա-
կայ ըլլալով եւ չլրնալով տանիլ ստիպուե-
ցանք մեր ընդունած ըստը գրուանի տակ
գնել ատեն մը, այսինքն իբր երեք տարի,
բայց սուրբ օրերը, եւ պարագայ միջոցներու
մէջ ճշմարտութիւնը սիրող անձինք մէկ-
տեղ գալով, քաղաքիս արուարձանները
երթալով առանձին տեղեր կը ժողովուե-
ինք. Հոն Սուրբ գիրք կարդալով կը մեկ-
նէի, եւ լալով կ'աղօթէինք մեր աղատու-
թեանը համար ամենայն տաքութեամբ
եւ սիրով լի Գրեթէ կանոնաւոր ժողովք
ունէինք բայց գաղտագողի:

1861ին յայտնուեցանք, ոմանք ալ քիչ մը
ետքը յարեցան մեզի. Հոս դարձեալ բա-
նադրանք կարդացուեցաւ այս կերպով.
Երեմիա վարդապետ (այժմ եպիսկոպոս)
որ առաջնորդ էր՝ բոլոր եկեղեցիներուն
բանադրանայ գիր ղրկելէն ետքը, տա-
ճարին վարագոյրները քաշելով «Ո՛վ հրա-
շալի նախահարք» ըսուած շարականը եր-
գել տալով հերձուածողաց անուններուն
տեղը բարեկարգիչներուն անունները
դրաւ ըսելով փոխանակ Արիստի, «Նշովե-
ցին զլուտեր եւ զաղանդն իւր պիղծ»
նմանապէս Մակեդոնի անուան փոխանակ
կալվին անունը դնելով կ'երգէին. Միսիո-
նարաց անուամբ իսկ երգուեցաւ յիշեալ
շարականը. Ուստի կուտեցան եւ բարդե-
ցան մեր վրայ դարձեալ նեղութիւնք եւ
հալածմունք զանազան եղանակաւ, ինչպէս
Երեմիայի նախորդ կարգապետ վարդապե-
տին ժամանակ, նոյնպէս եւ այժմ. Յիշեալ
առաջնորդին շնորհիւ՝ մեր համազգիք մեզի
հետ չէին խօսեր, քանզի ապստրուած էր
որ Տաճիկ թարգմանաւ խօսուի մեր հետը.
Ինչ տեսարան կը ներկայացնէր մարդոց,
երբ ապրանքներս որ Հայ ծախողի մը
(թէլալի) խանութ գրուած էին, ես ներ-
կայ չլինելով, իբրեւ նշոված շուկային մէջ
տեղը ձգուելով անտէրունջ մնային. Սո-
վորական տուրքին կրկինէն աւելին դըր-
ուեցաւ իմ վրաս. Չարագործ Հայ հաւա-
քիչ մը արժան չհամարելով հետս խօսիլ,
ոստիկանին բերնով կը խօսէր հետս, այ-
լովքն հանդերձ. Արդարեւ տուրքի կող-
մանէ մեր կրած նեղութիւնը շատ եւ յա-
րատեւ եղաւ, եւ ցարդ վերջ տրուած չէ,
եւ գրեթէ ամէն տարի նեղութիւնք պա-
կաս չեն. Անցեալները մեզ կանչեցին կա-
ռավարութեան, եւ 11, 12 տարի առաջ
մեր տուած տրոց ստացագիրքերը կը պա-
հանջէին, որ եթէ մեր ձեռքը այն գիրքերը
չգտնուէին, դարձեալ տուրք պահանջուէր.
Կառավարութիւնն անցեալ տարիներուն
ոչ-Մահմետական հպատակաց գլխահարկ
տրոց մէկ չորրորդը չպահանջեց անոնցմէ,
բայց մեզմէ ըմանը կը պահանջէն, եւ
այս մասին շատ անգամ նեղեցին զմեզ.
86-89 տարիներուն տուրքն ամբողջ կը
պահանջէն մեզմէ մեր համազգիք, ու
կառավարութիւնն ի շնորհս նոյա ուղիդ
դատաստանաւ չի վճար. Ահմէտ փաշային
ժամանակ մեր ազգայիններէն մէկը մեր
կրօնքը շատ անարդեց տտեանին առջեւ
ըսելով. «Ասոնք անկրօն, անգիր եւ ան-
հաւատ են, եւ աղօթք չունին եւն» Ես
յայնժամ ստիպուեցայ մեր սուրբ կրօնին
դաւանութիւնը տալ, եւ ծունկի վրայ ե-
կայ եւ ի Տաճիկ բարբառ աղօթեցի, եւ
Տաճիկներուն բերնէն «Ամին» բառը լսե-
ցի, եւ դատախազս ամչցաւ. Բողոքակա-

նութիւնն այն աստիճան ցած եւ նուազ
վիճակ ունէր, որ կառավարութեան դէմ
ապստամբի երես ունէր. Գողթը, աւա-
ղակներ այնչափ չէին անարգուեր ատ-
եանին առջեւ որչափ Բողոքականները.
Գանի քանի անգամ բանտարկուեցանք,
տուգանուեցանք, ծեծուեցանք, ատեա-
նէն դուրս վաճառուեցանք, եւն եւն. Ամէն
բան միւստ միջէ գրել ընթերցողաց ձան-
ճրութիւն է, եւ մանաւանդ լրագրին անձ-
կութիւնը չի թողուր. Բայց մէկ երկու դէպք
պիտի գրեմ. 1864 ապրիլ 9/21 ին տուր-
քի համար կանոնաւոր զօրք մը Բողոքա-
կանաց ամենուն տուրքը ինծմէ պահան-
ջելով զիս կառավարութեան տարաւ. Բո-
ղոքեցի, բայց դարձեալ ամենուն ստակը
ինծմէ պահանջուեցաւ. Ազգապետը դուն
ես ըսին, եւ դուրս վաճառեցին զիս. Ան-
կէ ելլելուս պէս տեսայ որ դաւաղանի
հարուած մը գլխուս վրայ լիւաւ. քանի մը
վայրկեան խեղացնոր լինելով աչքերս մթա-
ղեցան. յետոյ խեղաբերելով պատ-
ճառը հարցուցի. «Ստակ կ'ուզեմ ուրիշ
խօսք պէտք չէ» ըսաւ ինծի զարնող զին-
ուորը. 1865, օգոստոս 5/17 ին դարձեալ
տուրքի պատճառաւ ոստիկանը ծեծելով
զիս խանութէս Հայ հաւաքէին տարաւ,
եւ հարցուց անկէ թէ որչափ կ'պահան-
ջուի. ու ետքը ինծի դառնալով, «Ստակ
հանէ» ըսաւ, եւ դաւաղանով բաղկիս վրայ
հարուած մ'տուաւ որ երեք չաբաթ ուսած
մնաց. Մինչեւ որ ոսկիներու գումար մը
դուրս չհանեցի, ետ չկեցաւ, թէ եւ բնա-
լինծմէ ստակ պահանջելու իրաւունք չու-
նէր. Ուրիշ անգամ քանի մը եղբայրներ
զօրաց վրաններուն տակ ապստամբ Գըր-
տաց հետ միատեղ բանտարկուեցան, եւ
600 դահեկան անիրաւ կերպով ստակ տա-
լով ապա ազատ թողուեցան. Չեմ գի-
տեր անտեան զառամեալ Մասիս եւ անոր
նամակագիրն ո՛ր էին. Պէտք էր իրենց
մարդարէական ոգով տեսնէին այս անց-
քերը. Բայց թերեւ Բահադլին պէս ուրիշ
գործոց զբաղած էին, չտեսան եւ չեն
տեսներ մինչեւ ցարդ մեր կրած նեղու-
թիւնները, զոր յանուն Բողոքական պատ-
ուական եւ սիրելի կրօնքին կը կրենք, եւ
ամօթ չենք համարիր. Մեր համազգիներ-
էն շատերը զիս մեղքնալով ըսած են ինձ,
«Ափսոս, եթէ այսօր մեր մէջ ըլլայիր, այս
ինչ եւ այն ինչ տաղտոյս եւ սպառն ու-
նէիր»
Այս տեղի եկեղեցին կազմուեցաւ 1864,
ապր. 10/22ին հինգ անգամօք. Ասոնց թի-
ւը հիմա 117ի կը հասնի. Տէրը օրհնեց
այս եկեղեցին այս 15 տարուան հալա-
ճանաց մէջ. Թերեւս ըսուի թէ միսիո-
նարք 17 տարի կայան ունեցան ի Բաղէշ,
սակայն Տէրովը խօսքը 20 տարի է որ իր
հիմ ձգած է այս ձորին մէջ եւ իր ար-
ձագանքը շատ տեղեր կ'արձակէ:
Գրագիր Բաղէշի Աւետարանական
եկեղեցւոյն
Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ե. Բ. Վ. ՊՅՅԱՃԻ
Բաղէշ, մայ. 22 / յուն. 4, 1875

ԱՄԵՐԻԿԱ

Շատերուն ծանօթ է թէ Ամերիկայի միացեալ Նահանգներն հարկւր տարիէ ի վեր անկախ են : Այս երկրին Անգղիոյ տէրութենէն անկախ ըլլալը պաշտօնապէս հրատարակուեցաւ 1776ի յուլիս 4ին , բայց Ամերիկացւոյ մէջտեղ առաջին կռիւն եղաւ 1775, ապրիլ 19ին , և այն թուականէն սկսեալ պատերազմը շարունակեց եօթը տարի : Ամերիկացիք հիմա կը կատարեն զատ զատ իւրաքանչիւր կռուոյ և գլխաւոր գիպուածոյ հարիւրամեայ տարեգարծը :

Միացեալ Նահանգաց հանրապետութեան հարկւրամեայ պատմութեան մէջ օգուտ քաղելու ի՞նչ դասեր կան :

Այս պատմութիւնը, կ'ըսէ Ամերիկացի բանիբուն քարոզիչ մը, կը ցուցնէ թէ մշտատեւ հանրապետական կառավարութիւն մը հնարաւոր է այն ազգին մէջ որ մտաւորապէս և բարոյապէս կրթուած է : Հանրապետական կառավարութեան վերջն եւրոպայի մէջ ընդհանրապէս ապստամբութիւն և արկն եղաւ : Հանրապետական կառավարութիւն մը Հոլանտայի մէջ արգարեւ տեսեց իբր 200 տարի, բայց այն երկիրը փոքր էր և եւրոպայի միւս մասէն դատուած . և հոն ալ հանրապետութիւնը վերջապէս տեղի տուաւ միապետութեան : Հանրապետական կառավարութիւն գեւ կը տեսէ Զուիցեայի մէջ, բայց այս երկրին այնպէս պատեալ է բարձրաբերձ լեռներէ, որ այն հանրապետութենէն ընդհանուր մարդկութեան համար դաս մը չի սորվուիր : Իսկ Ամերիկայի մէջ տեսնուած է որ ազգ մը կրնայ կենալ հարկւր տարի հանրապետական կառավարութեամբ , թէ և այն երկրին տարածութիւնն այնչափ մեծ է որ եւրոպայի տէրութիւններէն ոմանք կրնան անոր մէջ կտրուիլ : Տեսնուած է նաև որ հանրապետութեան մը տեւելուն համար հարկաւոր չէ որ ժողովուրդն համացեղ և երկրին բնիկ ըլլայ . քանզի Միացեալ Նահանգաց մէջ կան հիմա ութ միլիոն իրանապիք և չորս միլիոն Գերմանացիք , որ երեսուն տարուան մէջ դադրած են հոն : Ի՞նչ պիտի ընէր Գաղիա կամ Անգղիա կամ եւրոպական ուրիշ երկիր մը , եթէ օտարականաց այնչափ բազմութիւն յանկարծ թափուէր անոր սահմանին մէջ :

Տեսնուած է նոյնպէս որ հանրա-

պետութեան մը տեւելուն համար հարկաւոր չէ որ անոր մէջ միայն մէկ կերպ Քրիստոնէութիւն ըլլայ , քանզի Միացեալ Նահանգաց մէջ կան այլ և այլ Քրիստոնէայ եկեղեցիներ որ կատարեալ խաղաղութեամբ կ'ապրին . քովէ քով : Հարկաւոր է, սակայն, որ ժողովուրդն ըլլայ կարգաւոր և գրեւոր կիրթ և առողջ բարոյականի տէր : Եթէ այս պայմանները կատարուած են , հանրապետական կառավարութիւնը տեւական կրնայ ըլլալ :

Ամերիկայի հանրապետութիւնն ուրիշ դաս մ'ալ տուած է աշխարհի , այսինքն թէ կրօնքը կրնայ շատ տարածուիլ առանց կախում բռնեալու կառավարութենէն և առանց կղերական իշխանութեան : Ոմանք կը կարծեն թէ ուր Քրիստոնէութիւնը տէրութեան կառավարութեանը հետ կապակցեալ է , և եկեղեցւոյն կառավարութիւնը տէրութեան վարչութեանը մէկ մասն եղած է , եկեղեցին ոյժ կ'առնու այս կապակցութենէն . բայց Ամերիկա ցուցուց իր օրինակով թէ Քրիստոնէական կրօնքը, տէրութեան հետ կապակցութիւն չունենալով մանաւանդ քան թէ տէրութեան վարչութեան իբր մէկ ճիւղը համարուելով , կրնայ աւելի ծաւալիլ , աւելի զօրանալ և աւելի տեւել , և ժողովուրդեան ոչ միայն հասարակ այլ և կրթեալ մասին վրայ աւելի ազդեցութիւն ընել : Աւետարանական Դաշնակցութեան վերջին ժողովին մէջ որ Ամերիկայի Նիւ Եօրք քաղաքն եղաւ , օտար երկիրներէ եկող երեսփոխանները բոլոր զօրութեամբ վկայեցին թէ Ամերիկայի մէջ եկեղեցիներն աւելի շատ և աւելի ընդարձակ են , և եկեղեցին յաճախողներուն թիւն ու անոնց առ եկեղեցիս ունեցած սէրը և յարգանքն աւելի են քան այն երկիրներուն մէջ ուստի իրենք կու գային , և ուր կրօնքին պահպանութիւնը կառավարութեան նպատակին մէկ մասն է , եկեղեցիներն ալ տէրութեան գանձէն կը հոգացուին : Բայց եւրոպայի մէջ կան շատեր որ տակաւին կ'ըսեն թէ , թէպէտ կրօնքը կրնայ պահուիլ առանց յարաբերութեան տէրութեան հետ , սակայն զէթ եկեղեցական իշխանութիւն ունեցող մարմին մը ըլլալու է , այսինքն եկեղեցական կառավարութիւն մը որուն մէջ իշխանութիւնը կեդրոնացեալ ըլլայ կղերէն քանի մը անհատներու ձեռք : Այլէկ , բայց շատ տարիներէ ի վեր Ամերիկա կղերական իշխանութեան տակ չէ , բայց և այն-

պէս աւելի քան 60,000 եկեղեցիք հոն այնչափ ծաղկած են առանց կղերական իշխանութեան , որչափ պիտի չծաղկէին անով . ինչպէս որ աւելի կը ծաղկին առանց օգնութեան քան օգնութեամբ կառավարութեան : Իշխանութիւն ունեցող կղերական մարմին մը ժողովուրդեան հասարակ մասը չի մղեր գործունէութեան , և բնականօրէն զանոնք անհոգութեան կը մատնէ : Հարաւային Եւրոպայի մէջ կղերական մարմինը տէր է անթիւ եկեղեցիներու , վանօրէից , պատկերներու , արձաններու և աւելի հարստութեան քան ուրիշ որեւիցէ մարմին մը , բայց այս կղերը որչափ քիչ օգուտ կ'ընէ իր այն անբաւ հարստութեամբ : Հասարակ ժողովուրդեան մեծ մասը կարգաւ և գրեւ չի գիտեր , անհաւատ և մուրացկան է : Սակայն Միացեալ Նահանգաց Քրիստոնէութիւնը , առանց կղերական իշխանութեան , շատ կրթած է ժողովուրդը , ամէն տեսակ մարդասիրական և Քրիստոնէական ընկերութիւն զարգացուցած է անոնց մէջ , հաստատած է Աստուածաշունչի դասեր և կիրականօրեայ դպրոցներ , աշխարհականներէ քարոզիչներ ունի , միտինարներ , Սուրբ գիրք և ուրիշ գիրքեր և տետրակներ կը զրկէ երկրագունտիս այլևայլ մասերը և գրեթէ ամէն ազգի մէջ :

Ամերիկայի հանրապետութիւնը ցուցուց նաև իր օրինակով թէ ազգ մը կրնայ պահել յարատեւ խաղաղութիւն , մինչդեռ ինք ունի ամբաւ հարստութիւն , տհաճ զինուորական պատրաստութիւն մը ցամաքային և ծովային , և լցուած է վսեմ ազգային օգուով պարծանաց և հայրենասիրութեան :

Արդարեւ ազգը սկսաւ ի սկզբան պատերազմով . այս հարկ էր : Բրիտանական թագին գլխաւոր մէկ գահարը չէր կրնար խլուիլ այն թագէն առանց կռուոյ : Ամերիկա ունեցաւ նաև սոսկալի քաղաքային պատերազմ մը հին պատմութեանց պահպանութեանը , Նահանգաց միութեան և գերութեան բարձմանը համար . պատերազմ մը որուն մէջ տեսնուեցաւ երկրին զինուորական և նաւային ամբաւ զօրութիւնը , և ժողովուրդին անձնանուէր և հաստատամիտ բնաւորութիւնը : Բայց և այնպէս Ամերիկա ուրիշ ազգաց հետ ընդհանրապէս խաղաղութեան մէջ ապրեցաւ : Ժողովուրդը սրտով հակառակ է պատերազմի , ոչ թէ առտկարութեան կամ առ ի չղոյէ վստա-

հուլիսին, այլ վասն զի, Բրիտանիական ազդեցութեան ներքին կրթութեան ընթացիկ, ի բնէ հակամէտ է խաղաղութեան : Հանրապետական ժողովուրդ մը զօրութիւնն իրեն մէջ ունի և պէտք չունի այն զօրութեան կամ փառաց զօր պատերազմի մէջ յաղթութիւնը կը բերէ : Զարմանալի է որ աշխարհիս բոլոր պատերազմող ազգաց արիւնն Ամերիկացոց կրակներուն մէջ կը վազէ, բայց և այնպէս Ամերիկացիք խաղաղութեան հակամէտ են : Ասիկա իրողութիւն է, և գործ է Բրիտանիական ազդեցութեան, և այն զօրութեան զոր ժողովուրդը գիտէ թէ ունի իր կառավարութեանը հանրապետական ձեւին ներքին :

ԱՅՆԹԱՊԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Միսթրը Մէրիամ անուն միսիոնար մը 1859 ին թուրքիա եկաւ, Պուլկարաց մէջ աշխատելու նպատակաւ : 1862 ին, երբ միսիոնարաց տարեկան ժողովէն ետքը, Կոստանդնուպոլսէն կը վերադառնար ընտանիքովն հանդերձ, ճամբան Անդրիանուպոլսոյ և Փիլիպպուպոլսոյ մէջտեղ խումբ մը աւազակներէ սպաննուեցաւ : Աւազակներէն երեքը ձերբակալ ըլլալով կախուեցան, միւս երկուքն ալ զինքնէն բռնել ուղղութեամբ դիմագործատեն զարնուելով մեռան : Միսթրը Մէրիամ թուրքիա դալէն առաջ, երբ Քէմալիի հովիտը համալսարանին անդամ էր, նոյն տեղոյն կիրակնօրեայ դպրոցին մէջ կ'աշխատէր : Մօտեքս այն կիրակնօրեայ դպրոցին անդամները, Այնթապի վարժարանին մէջ իրենց սիրած և յարգած միսթրը Մէրիամի յիշատակին սենեակ մը կառուցանելու համար իբր 100 ոսկի տուին : Միսթրը Մէրիամի յիշատակին վերաբերեալ մարմարեայ արձանաքար մը պատրաստուեցաւ, որ վերը յիշուած դումարով շինուելու սենեակին մէջ դրուելու համար Այնթապ պիտի ղրկուէ : Կըսուի թէ թուրքիոյ մէջ մեռնող ուրիշ միսիոնարք ալ այսպիսի կերպով յիշեալ վարժարանին մէջ պիտի յիշուին : Մինչև ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ, միսթրը Թրօպրիճ Այնթապի վարժարանին համար իբր 7,700 ոսկի հաւաքած էր. այս գումարին 517 ոսկին Ամերիկայի կիրակնօրեայ դպրոցաց աշակերտք տուած են :

Այնթապի ժողովուրդն ալ, ինչպէս արդէն ծանօթ է, 160,000 դա-

հեկան տուած է այս վարժարանին համար : Նաև Այնթապի Թահա Էֆէնտի անուն անձը վարժարանը կառուցանելու համար գեղեցկագիր գետին մը նուիրած է :

Վարժարանի շէնքը կառուցանելու համար հարկաւոր ստակէն զատ, միսթրը Թրօպրիճ կը ջանայ որ Ամերիկայի մէջ 10,000 լիրա ալ հաւաքէ : Այս գումարը պիտի ըլլայ հաստատուն դրամադրութիւն որոյ շահովն երեք ուսուցաց ամսականները պիտի վճարուին : Այս նպատակաւ արդէն 750 ոսկի հաւաքած է :

Վարժարանի շինութիւնն Այնթապի մէջ սկսուած է. ուր նախակրթական վարժարանի մը մէջ աշակերտք պատրաստութիւն կը տեսնեն արդէն Ալիքսան Էֆ. Պէզճեանի անօրէնութեան ներքին :

ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹԻ Ի ԼԱՆԿԱՍ

Կ. Պօլսոյ Աւետ. եղբայր ամսական աղօթքի ժողովն, Աւետաբերի մէջ ծանուցուածին համեմատ, այս անգամ Լանկայի ժողովարանին մէջ տեղի ունեցաւ, ամսոյ 8ին կիրակի, կէս օրէն վերջ՝ ըստ Տաճկացի ժամ 7 1/2, ուր ներկայ էին իբր 550 անձինք, Աղթաթաղովոյն նիւթն արդէն որոշեալ լինելուն, ատենախօսող քարոզիչք անոր այլ եւ այլ ճիւղերուն վրայ ճառելու համար լաւ պատրաստութիւն ունեցած կը թուէին :

1. Պատ. Մ. Տ. Քրիշճեան, Յովհ. Ժն. 21 համարը բնաբան ընտրելով, Բրիտանիայի միաբանութեան հարկաւորութեանը վրայ ատենախօսեց :

2. Պատ. Ա. Կոստանդեան ցուցուց թէ ինչ է Բրիտանիաներէ պահանջուած միաբանութեան ոգին, եւ թէ զայս ընդունելու համար եղած ջանքերուն մէջ նկատողութեան առնուելու ինչ թէ ու թիւններ կան. թէ ու թիւնք էին, Միաբանութեան համար ձգարտութիւնը չզոհել, սակայն մեր ո եւ է անձնական շահերը միաբանութեան սիրոյն նուիրելու պատրաստ ըլլալ :

3. Պատ. Կ. Դ. Գաբրիէլեան ապացուցուց թէ այս միաբանութեան համար կեդրոնակէտ մի ըլլալու է, որուն համայն Բրիտանիայք յարակցին, եւ այս կեդրոնակէտն Բրիտոս ինքն է :

4. Պատ. Ս. Իւթիւճեան Բրիտանիական եկեղեցւոյն ոգին եղող այս էական տարրին միայն երկինքէն ընդունուելու հնարաւորութեանը վրայ ճառեց, եւ

5. Տօք. Յ. Կիրակոսեան Բրիտանիայ արտաքին միութեանը անօգուտ ըլլալը բացատրելով, ցուցուց թէ ձգարտ միաբանութեան ոգին ներքինն ու հոգեւորն է :

Տայր երկինք, որ Բրիտանիական մենաջենազ մէկ տարրն եղող միաբանութեան ոգին համայն Աւետ. եկեղեցեաց վրայ իջնէր :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏՕ՝ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆԱՅ ՄԷԿ ՔԱՆԻ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փունջ լրագրոյն 998 թուոյն մէջ Մ. Պ. ստորագրութեամբ նամակին մէկ մասին պատասխան մը գրած էինք Աւետաբերի 51 թուոյն մէջ « Խնդրոյն իսկութիւնը » վերնագրով, Այս նամակին մէջ նամակագիրը Բողոքականաց մէկ քանի դովելի սովորութիւնները յիշելով կը պարտաէ եւ անտեղութեանց պատճառ կը համարի : Այս սովորութիւններն տղայոց եւ անուս մարդոց Աւետարան քարոզել կամ զանոնք Աւետարանի քարոզութեան հրաւիրելն է, եւ անուղղակի կերպով Աւետարանի հակառակ կրօնքներն հարուածել ու Աստուածաշունչը ամէն մարդոց հասկցած լեզուով աշխարհաբարի թարգմանելն է եղեր : Պ. նամակագիրն Բողոքականաց համար յիշած այս սովորութիւնները յոյժ դովելի են, միայն անոնց վրայ ըրած դիտողութիւնները տղայական են, եւ չարժեք որ անոնց վրայ դիտողութիւն ընենք : Նամակագիրը Բողոքականաց յիշեալ սովորութիւններուն վրայ խօսած ատեն կ'ըսէ թէ՝ « Նաեւ այնչափ զարմանալու բան չէ երբ կը տեսնուի թէ Բողոքական քարոզիչք բոլոր ուժերնին միմիայն մեր, Հայոց վրայ կը փորձեն, թողլով համայն աշխարհիս մէջ այնչափ ոչ Բրիտանիայ ժողովուրդները, վասն զի յայտնի է թէ ուրիշ ազգեր որսալու մէջ այնչափ դժուարութիւններ կան » Պ. նամակագրոյն տգիտութիւնը շատ զարմանալի է. հարկ չէ որ ասոր դէմ շատ մը պատմական աւագցոյցներ բերենք. ատոր պատասխանը պիտի գտնէ թէ իր նամակը պարունակող նոյն թերթին միւս երեսը կարդայ, ուր դրուած է թէ՝ « Չինաստանի կիզանդ քաղաքի ժողովուրդը Ամերիկացի միսիոնարաց ժողովարանին, վարժարանին եւ ուրիշ հաստատութեանց վրայ յարձակեր ու հիմնայտակ ըրեր են : Այս ժողովուրդը կը հաւատայ եղեր թէ միսիոնարք Չին տղայքը կը բռնեն, կը սպաննեն եւ սիրտը իբրեւ դեղ եւրոպա կ'ըրկեն : Այս պատճառաւ ըրեր են յիշեալ յարձակումը »

Ասկէց յայտնի է թէ Բողոքական քարոզիչք « ոչ Բրիտանիայ ժողովուրդոց մէջ » Աւետարան կը քարոզեն, եւ ո՛րչափ մեծ դժուարութիւններ կը կրեն : Եւ իրաւամբ չկայ աշխարհիս մէջ տեղ մը ուր Բողոքական քարոզիչք դաւան չըլլան :

Պր. նամակագիրը կը խրատենք որ աշխարհիս պատմութիւնները սորվի եւ չը գիտցած բանն ալ թող չգրէ : Եթէ Պ. նամակագիրը այնչափ ուսումնական մէկը չէ որ այս բաներուն տեղեակ ըլլայ, զարմանալին այն է որ շատ ուսումնական կամ գիտնական սեպուածներ ալ չեն գիտեր որ աշխարհիս ամէն կողմերը բողոքական քարոզիչք մեծ անձնութեամբ աշխատած են Աւետարանը քարոզելու եւ տակաւին կը քարոզեն :

Կ. Դ. ԳԱՐԻԵԼԵԱՆ
Իւսկիւտար, օգոստ. 16, 1875

ԿԻՐԱԿՆՈՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ 1875 Ի ՀԱՄԱՐ

Խ. Դաս, Հոկտ. 5

Յիսուսի բարձրանալը. Յովհ. ԺԲ.
23—33

1. Քրիստոս, «Երբոր երկրէն բարձրանամ», ըսելով ինչ բան հասկցնել ուզեց : Համար 32 :
2. Քրիստոս իր մահուամբը պիտի փառաւորուէր թէ պիտի խոնարհէր : Համար 25 :
3. Ինչ կերպով պիտի փառաւորուէր : Համար 24, 25 :
4. Յիսուս այս պատճառաւ ուրախացաւ իր մահուանը մօտենալուն վրայ : Համար 27 :
5. Հայրն Աստուած ինչ կերպով մխիթարեց Յիսուսի խռովեալ սիրտը : Համար 28 :
6. Քրիստոս կը ստիպէ ուրիշները որ իրենց կեանքը նուիրեն անոր ծառայութեանը : Համար 25, 26 :
7. Ինչ խոստում տրուած է : (Տես 26երորդ համարին վերջին մասը) :
8. Քրիստոս ինչ մտքով ուրիշ մարդիկ իրեն պիտի քաշէ : Փիլիպ. Բ. 9—11 :
9. Հայրը որո՞ւ աղաքաւ փառաւորեց իր Որդին անոր մահուամբը : Համար 30 :
10. Մենք ամէնքս ալ կրնանք այս փառքին մէջ մաս ունենալ :

ԽԱ. Դաս, Հոկտ. 10

Ունեւորայն. Յովհ. ԺԳ. 1—9

1. Քրիստոս իրենները սիրեց ճշմարիտ սիրով : Համար 1 :
2. Ինչ խոնարհ գործ ընելով ցուցուց իւր այս սէրը : Մատթ. Ի. 28, Դուկ. ԻԲ. 27 :
3. Ինչ ծառայութիւն ընելով կոտորեց այս խոնարհ գործը : Համար 1—5 :
4. Այս լուսացումն ինչ բանի օրինակ կամ նշանակ էր : Եփ. Ե. 26 :
5. Աշակերտաց մէջ անատեն ինչ վեճ ծագեցաւ : Դուկ. ԻԲ. 24 :

6. Քրիստոս անոնց ինչ մասնաւոր դաս սորվեցնել ուզեց : Համար 14, 15 :

7. Մենք ալ իրարու ոտք նիւթապէս լուալու ենք : (Ոչ իբրեւ արարողութիւն. բայց սիրոյ եւ խոնարհութեան այնպիսի ոգի մը ունենալու ենք դէպ ի մեր Քրիստոնեայ եղբայրները, որ պատրաստ ըլլանք անոնց ոտքերը լուալ կամ ուրիշ ծառայական գործ մը ընել անոնց : Մատթ. Ի. 26—28) :

8. Պողոս առաքեալ ինչ կանոն կու տայ : Հռոմ. ԺԲ. 10, Փիլիպ. Բ. 5 :

9. Ինչ կերպով կրնանք ճշմարտապէս բարձրանալ : Դուկ. ԺԲ. 9—14 :

ԽԲ. Դաս, Հոկտ. 17

Շատ բնականներ. Յովհ. ԺԳ. 1—7

1. Քրիստոս ինչ ըսաւ որ աշակերտները խռովեցան : Գլ. ԺԳ. 55 եւ ԺԶ. 5, 6 :
2. Ինչ խօսքերով անոնց սրտին խռովութիւնը հանդարտեցուց : Համար 1, 2 :
3. Երկինք այս համարներուն մէջ ինչ պէս ցուցուած է : (Իբրեւ տուն կամ գերդաստան մը ուր Աստուած գերդաստանին հայրն է, Քրիստոս երէց եղբայր է, սուրբերը եւ հրեշտակներն ալ ընկեր են, եւ այնպէս մեծ է այս տունը որ հոն ամէն մարդու համար տեղ կայ) :
4. Քրիստոս իր ամէն աշակերտին, թէ եւ շատ անարդէ ըլլայ, յատուկ բնական մը կը պատրաստէ : (Անտարակոյտ) :
5. Քրիստոս ինչ կերպով իր աշակերտներն իր քով կ'առնէ : Դուկ. ԺԶ. 22 :
6. Քրիստոս ինչ ճամբայ ցուցուցած է երկինք երթալու : Համար 6 :
7. Ինչ մտքով Քրիստոս ճամբայ է : Ա. Տիմ. Բ. 5 :
8. Երկնից ամենէն մեծ ուրախութիւնը եւ փառքն ինչ է : Գլ. ԺԷ. 24 : (Աշխարհատէր մարդը մանաւանդ կը բաղձայ երկրաւոր բարեկամ մը ունենալ երկինքը, եւ կամ երկրային բարիք կամ հեշտութիւն վայելել. բայց ճշմարիտ Քրիստոնեան, ան որ ստուգիլ Քրիստոսի կը հետեւի, կը բաղձայ մանաւանդ իր օրհնեալ Փրկիչը տեսնել եւ անոր հետ ու անոր պէս ըլլալ : Տես Ա. Յովհ. Գ. 2) :
9. Մեր ընտանիքները կամ բնակարաններն ալ երկնայնոյն նման ըլլալու համար ինչպէս ըլլալու են : Ա. Թես. Դ. 9 :
10. Որովհետեւ երկնից մէջ ամենէն սիրալին Քրիստոսն է, մեր ընտանիքներուն մէջ ալ ամենէն պատուաւորն ո՞վ կը վայելէ որ ըլլայ :

ԽԳ. Դաս, Հոկտ. 24

Որքան և անոր ճիւղերը. Յովհ. ԺԵ. 1—8

1. Քրիստոս ինքզինք հոս ինչ բանի կը

նմանցնէ : Համար 1, առաջին մաս :

2. Մշակն ո՞վ է : Համար 1, վերջին մաս :

3. Այս որթին ճիւղերն ո՞վ են : Համար 5, առաջին մաս :

4. Պտուղ չբերող ճիւղն ինչ պիտի ըլլայ : Համար 2, առաջին մաս, եւ համար 6 :

5. Մշակը պտուղ բերող ճիւղերուն ինչ պիտի ընէ : Համար 2, վերջին մաս :

6. Քրիստոսի աշակերտներն ինչ միջոցով կը մաքրուին : Համար 5 :

7. Աստուծոյ խօսքին զօրութեան վրայ ինչ ըսուած է : Եբր. Դ. 12 :

8. Ինչ բան հարկաւոր է որ ճիւղը պտուղ բերէ : Համար 4 :

9. Քրիստոսի հետ միացեալ ըլլալուն ապացոյցն ինչ է : Համար 5, 8 :

10. Միութեան կապն ինչ է : Համար 9 :

11. Այս միութեան արդիւնքն ինչ տեսակ պտուղ է : Գլ. ԺԴ. 15, եւ համար 10 :

12. Հայրն Աստուած ինչո՞վ կը փառաւորուի : Համար 8 :

13. Քրիստոսի պատուէրները պահելու համար որո՞ւ օգնութեանը դիմելու ենք : Գլ. ԺԴ. 26 :

14. Ինչ արտօնութիւն խոստացուած է Քրիստոսի մէջ կեցողներուն : Համար 7 :

ԽԴ. Դաս, Հոկտ. 31

Յիսուսի բարեկամներն ու թշնամիները. Յովհ. ԺԵ. 11—19

1. Բոլոր մարդիկ ի ընէ Քրիստոսի բարեկամ են թէ թշնամի : Սաղմ. ԺԴ. 2, 3, Հռոմ. Բ. 7, 8 :
2. Երբ մարդիկ դեռ թշնամի էին Քրիստոսի, Քրիստոս անոնց համար ինչ ըրաւ : Հռոմ. Ե. 7, 8 :
3. Մարդիկ ինքնին կրնան Քրիստոսի բարեկամ ըլլալ : Համար 16 :
4. Քրիստոսի բարեկամներն ո՞վ են : Համար 14 :
5. Ինչ կողմանէ բարեկամը ծառաներէն կը տարբերին : Համար 15 :
6. Քրիստոս ուրիշ ինչ սիրալիր տխրասներ կու տայ իրեն հետեւողներուն : Մատթ. ԺԲ. 50 :
7. Քրիստոնեայ մը սպասելու կամբողջ ձալը է աշխարհի սիրոյն : Համար 18, 19 :
8. Մեր առ միմեանս սիրոյն չափն ինչ ըլլալու է : Համար 12 :
9. Եթէ այսպիսի սէր ունինք, Քրիստոսի կամ մեր եղբայրներուն համար ինչ բան ընելու պատրաստ ըլլալու ենք : Համար 15, Ա. Յովհ. Գ. 16, 17 :
10. Քրիստոսի բարեկամներուն ինչ ուրախութիւն պիտի ըլլայ : Համար 11 :
11. Ինչ յաղթութիւն : Հռոմ. Բ. 51—59, Ա. Կորնթ. ԺԵ. 55—57 :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստ. 13 ըստ Յուն., և Օգոստ. 23 ըստ Լատ. 1875

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Հիւսիսային Ալիւի փաշա սպարապետ, Մահմադ Նէտիմ փաշա պետական խորհրդոյ նախագահ, Միտհաթ փաշա արդարութեան բարձր ատենին տեսուչ և նախկին սպարապետ Ալի Սաիպ փաշա ալ թնթանօթարանի միւլիբ անուանուեցան :

Երբեմն Եէմէնի կուսակալ Ահմէտ էյուպ փաշա Պոսնիոյ կուսակալ կարգուեցաւ :

Պոսնիոյ նախկին կուսակալ Տէրվիշ փաշա Մանասթըրի կուսակալ և երրորդ զօրաբանակին միւլիբ անուանուեցաւ :

Հէրսէքի զօրաց հրամանատար կարգուեցաւ Ահմէտ Համիտ փաշա :

Ահմէտ Համիտ փաշայի անդ ոստիկանութեան տեսչին փոխանորդ կարգուեցաւ Արիֆ փաշա :

Հէրսէքի ապստամբութեան, և ապստամբութիւնը զսպելու համար կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն վերաբերեալ լուրերն ասոնք են : Միջերկրականի մէջ դըտնուած Թուրքիոյ նաւատորմին հեռագրով հրաման ղրկուեցաւ որ մէկէն Ագրիական ծովն երթայ, և Դադմատիոյ ծովափունքը պտտի : Տարտանելէն և Վառնայէն զօրք, Կոստանդնուպոլսէն ալ ռազմամթեր և պաշար ղրկուեցան ի Հէրսէք : Բանի մը օր առաջ Աւստրիական թերթ մը ծանոյց թէ Պոսնիոյ կուսակալը Տէրվիշ փաշա ապստամբաց յայտարարութիւն մը ուղղած էր, սակայն հոս կառավարութիւնը հերքեց այդ լուրը : Տէրվիշ փաշա Պոսնա-սէրայէն մեկնեցաւ ապստամբութեան կեդրոնավայրը երթալու համար : Կըսուի թէ Տէրվիշ փաշայի մեկնած ժամանակ Պոսնիոյ մէջ ալ տեղական իշխանութիւնը երկու տեղ ապստամբութեան ցոյցեր տեսնելով նոր զօրք խնդրեց :

Աւստրիոյ բոլոր գաւառաց մէջ ի նպատ ապստամբաց բացուած հանգանակութիւնները խափանուեցան . արդարեւ Աւստրիա, Բուսիա և Գերմանիա չեն թողուր որ ապստամբաց օգնութիւն ըլլայ, հաստատապէս գիտնալով որ Թուրքիա կարող պիտի ըլլայ ապստամբութիւնը նուաճել :

Նէվլինի զօրախումբին հրամանատարը, Սէլիմ փաշա, ապստամբաց հետ կռուած ատեն թեթիւ կերպով վերադարձաւ :

Պոսնիոյ սահմաններուն մօտ Սերուկիան զօրախումբեր գտնուելուն լուրը Սերուկիոյ կառավարութիւնը պաշտօնապէս հերքեց :

Դադմատիոյ Աւստրիացի կառավարիչը Դադմատիոյ սահմաններէն զինեալ մարդոց Հէրսէք անցնելն արգելելու համար նոր հրահանգներ տրուաւ :

Սուլթանին և եպարքոսին թիկնապահներէն երկու հոգի Պոսնիոյ զօրաց հրամանատար Տէրվիշ փաշայի մասնաւոր հրահանգ տանելու համար կայսերական արագընթաց նաւով մը Կ. պոլսէն մեկնեցան :

Լոնտոնի և Փարիզի մէջ Հէրսէքի ապստամբութեան վրայով ձախող լուրեր առնուած ըլլալուն համար նոյն քաղաքաց պօրաններուն մէջ Օսմանեան արժեթղթոց գիներն իջան :

Լոնտոնի թերթերէն մէկուն թղթակցը Հէրսէքի վրայով հետեւեալ տեղեկութիւնները կ'աւանդէ : Հէրսէքի դաւառին տարածութեան իբր 200 քառակուսի մղոնը դաշտ, 40 մղոնն անտառ, 25 մղոնը մարգագետին, 95 մղոնն ալ բոլորովին անարգասաւոր է : Հողոյն միայն իբր երրորդ մասը մարդոց և անասնոց սնունդ կը մատակարարէ, և սովորական բերքը տեղւոյն բնակչաց հաղիւ կը բաւէ : Փոքսա կոչուած տեղը քանի մը ասուի, կաշիի և երկաթի գործարաններ կան, բայց բոլոր դաւառին մէջ ուրիշ գործարան չկայ : Բնակիչք իբր 200,000 են, որոց կէսը Յունադաւան, միւս կէսն ալ Պապական և Մահմետական է : Այժմու ապստամբութեան կեդրոնատեղին է Նէվլինի լեռնադաշտակը . համանուն գիւղաքաղաքն իբր 1,200 բնակիչ ունի :

Հէրսէքի զօրաբաժնին նորընտիր հրամանատար Ահմէտ Համիտ փաշան անցեալ ուրբաթ երեկոյ իրեն յատկացեալ շոգեհաւով Կ. պոլսէն մեկնեցաւ իւր պաշտօնատեղին երթալու համար : Ահմէտ փաշայի հետ երկու վաշտ նոր զօրք ալ ղրկուեցան :

Լեանդ Հէրալտ կըսէ թէ Աւստրիա, Գերմանիա և Իտալիա Օսմանեան կառավարութեան ու Հէրսէքի ապստամբաց մէջտեղ միջնորդ ըլլալ առաջարկած են, բայց Բ. դուռ նանց առաջարկութիւնը չէ ընդունած : Նոյն թերթը կը յաւելու թէ կառավարութեան առաջին գործն է ապստամբութիւնը ընկճել, և ետքը պէտք եղած բարեկարգութիւնները գիտողութեան առնուլ :

Բ. դուռը պաշտօնապէս կը ծա-

նուցանէ թէ Հէրսէքի ապստամբութիւնը ժողովրդեան մէկ մասին իրենց տուրքը տալ չուզելէն առաջ եկած է : Իսկ զբան անդ կառավարութիւնն ամէն կերպով ջանաց ժողովուրդը հանդարտեցնել, բայց իր ձեռք առած հաշտասիրական միջոցները պարագայ եւան . ուստի և կառավարութիւնը զանոնք շուտով հնազանդեցնելու համար հիմա աղդու միջոցներ ձեռք առած է :

Ապստամբ քանի մը օր առաջ Տապիրէ գիւղին վրայ յարձակեցան, բայց ստիպուեցան ետ քաշուիլ :

— Մեծ եպարքոսը մօտերս երկու հրամանագիր ղրկեց կուսակալաց, որոց մէկուն մէջ վեհ. Սուլթանին իւր երկիրը բարեխաւելու համար ունեցած հագածութիւնն և անխոնջ ջանքը յիշելով, անոնց իբրեւ մէկ նոր ապացոյց վերջին խաթմը հիւմայունէն շատ մը օրինակներ կը զրկէ, որպէս զի պէտք եղած տեղերը ցրուեն և Սուլթանին կամքն և նպատակը ամենուն ծանուցանեն : Մեծ եպարքոսը կուսակալաց կը հրամայէ և զանոնք կը յորդորէ որ երկրին վերանորոգութեանը համար, կառուղիներ շինելու, երկրագործութիւնը քաջալերելու և շինուելու երկաթուղիներէն յուսացուած օգուտը քաղելու համար հազարակիցութեան ուրիշ ճամբաները հարթելու և դիւրացնելու փոյթ տանին : Թուրքիա, կ'ըսէ, արուեստից մասին Եւրոպոյ հետ չկրնար մրցել, եթէ առաւելութիւն մ'ունի այն ալ երկրագործութիւնն է : Մեր երկիրն այն ատեն կը վերակենդանանայ, երբ հողն ըստ արժանւոյն կը մշակուի և կարելի եղածին չափ շատ բերք կ'արտադրէ : Բաղձացուած բարեկարգութեան էական տարերքն ասոնք են. այլ և այլ տեղեր տիպար աղարակներ հաստատել, տուրքն այնպէս բաշխել որ երկրագործներն և երկրագործութիւնը չհարստահարուին, անգործ ու խաւան մնացած տեղերը մարբելով մշակուելու վիճակի մէջ դնել, վաճառականութիւնը քաջալերել, և երկրագործաց մէջ յառաջադիմութեան ոգին արթնցնելու համար սէրկի և պաղարներ բանալ, և երկրագործաց պիտոյքն հոգալու համար հասարակաց օգտակար սնտուկներ հաստատել : Այս բարեկարգութիւններէն կեդրոնի վերաբերեալները, ինչպէս տիպար աղարակներ հաստատելու և երկրագործաց տուրքը թեթիւցնելու խնդիրներն արդէն հոս գիտողութեան առնուած են, և ինչ որ դաւառաց կը վերաբերի նոյնը

գործադրել մեծ փութով և կատարումը բարեկարգութիւնները հանգեւրձ բացատրութեամբ այս կողմը ծանուցանել կուսակալաց պարտքն է :

Երկրորդ հրամանագրով մեծ եպարքոսը կը ծանուցանէ որ, ասկէ յառաջ դաիմագամ և միւտիքներ պաշտօնի գլուխ կարգելու ու պաշտօնէ դադարեցնելու համար եղած տնօրինութեանց դէմ գործողներ կը դանուին, անարժան անձերու պաշտօն կը յանձնուի, արժանաւոր և անյանց անձեր իրենց պաշտօնէն զրկելով : Ասկէ կ'երեւի թէ, կ'ըսէ, այն պաշտօններու կարևորութիւնը դեռ ըստ արժանւոյն ճանչուած չէ : Այս զեղծումները կառավարութեան գործերուն արդեւք են : ասոնք այսուհետեւ մէջ տեղէն վերցուելու են : Դաիմագամի և միւտիքի պաշտօններն ալ կարևոր պաշտօններ ըլլալով, նայելու է որ կարելի եղածին չափ արժանաւոր անձինք կարգուին : Վարչական վարժարանէն ելած կամ պաշտօնեաներ ընտրելու համար կադմուս ժողովէն ընտրուած մարդիկ պաշտօններու գլուխ կարգուելէն ետքը, մինչև որ յանցանք չգործեն, և յանցանքին չատուցուի ու իրենք դատարանի մը առջև պարտաւոր չդնուին, պէտք չէ որ պաշտօնէ դադրին : Եթէ երբեմն փոքր յանցանքներ ալ գործեն որ զիրենք պաշտօնէ ձգելու չափ ծանր չըլլան, պէտք եղած խրատ ու յանգիմանութիւնները տալով բաւականանալու է : Նոր պաշտօնի կարգուածներուն արժանիքն և այլ հանգամանքները, նաեւ պաշտօնէ ձգուածներուն յանցանքն և յանցաւոր ըլլալուն վճիռները, պէտք է մեղ հաղորդել :

— Լեւոնդ Հերալտ մեծ եպարքոսին մօտերս կուսակալաց ուղղած երկու հրամանագիրներուն վրայ երկար յօդուած մը հրատարակելով հետեւեալ երեք բարեկարգութիւնները կ'ուսմարկէ . 1. Որ կառավարութիւնը այս երկրին մէջ ծովի ճամբով ուրիշ տեղ փոխադրուած ապրանքէն առած 100 ինչ մասը թողու, 2. պէշիքը դրամները չըջաբերութենէ քաշէ, 3. աղինձ դրամներու նկատմամբ այնպիսի կարգադրութիւն ընէ, որ ոսկի և աղինձ դրամներու մէջ եղած հարկերին երեսուն մեծ տարբերութիւնը վերնայ :

— Քանի մ'ամիս յառաջ Պոլիս բերումը ուտելեաց և ըմպելեաց մաքան աւելցնելու համար կառավարութեան և դեպքանատանց կողմանէ ընտ-

րուած երեսփոխաններէ բաղկացեալ խառն յանձնաժողով մը կ'աղմուածէր : Եւրոպացի երեսփոխանք առաջարկեցին որ այս կերպով առնուած մաքսը Օսմանեան դրամասեղանին թողուի, որպէս զի այն դուստրով փողոցները շինուին և ուրիշ տեղական բարեկարգութիւններ ըլլան : Այժմ կ'ըսուի թէ կառավարութիւնն ընդունած է այն առաջարկութիւնը, ուստի և նոր օրէնքները շուտով պիտի հրատարակուին :

— Լա Թիւրքի կը ծանուցանէ որ Սարգիս պէյ Ասիական երկաթուղոյն անցնելու ճամբաները քննելու համար, խումբ մը Անգղիացի, Գերմանացի և տեղացի երկրաչափներ զրկած է Նիկովիդիա, և ճամբուն շինութիւնը, փութացնելու համար քանի մը շաբաթէն ինք ալ պիտի մեկնի դէպ այն կողմը :

— Առաջագահական ժողովոյն ներքս առած հեռագրաւորներէն կ'իմանանք որ, Դամասկոսի մէջ օգոստ. 9էն մինչև 11, 9 հոգի նորէն հետախառէն բռնուեցաւ և 10 հոգի մեռաւ, օգոստ. 12էն մինչև 15 նոր բռնուող չեղաւ. Բերիոյ մէջ, օգոստ. 8էն մինչև 15, 341 հոգի նորէն բռնուեցաւ և 253 հոգի մեռաւ : Անտիօքայ մէջ օգոստ. 16էն մինչև 8, երեք հոգի բռնուեցաւ և 2 հոգի մեռաւ : Թրիպոլի մէջ օգոստ. 11ին 5 հոգի բռնուեցաւ, և 1 հոգի մեռաւ : Պէյրութի մէջ օգոստ. 8էն մինչև 12, 49 հոգի բռնուեցաւ և 28 հոգի մեռաւ : Լաթարիոյ մէջ օգոստ. 14էն մինչև 16, 35 հոգի բռնուեցաւ և 23 հոգի մեռաւ :

— Բուր տէրութեանց կողմէն փարիզ դուստրեալ աշխարհագրական ժողովը Կ. Պոլսոյ ղինուորակսն վարժարանին առաջին կարգի միտալ մը տուաւ, հոն դժուած աշխարհացոյցներուն համար : Յիշեալ ժողովը Փարիզի մէջ աշխարհագրական տրուեստահանդէս մը բացաւ, որուն մէջ Եւրոպիոյ բոլոր ազգերն հին և նոր երկիրներու շատ մը աշխարհացոյցներ ներկայացուցին : Բուսիոյ ներկայացուցած կեդրոնական Ասիոյ նոր աշխարհացոյցներն և Անգղիոյ ներկայացուցած Ափրիկէի նոր աշխարհացոյցները մեծ ուշադրութիւն գրաւեցին :

— Կ'ըսուի թէ Բ. դուռը Թրիպոլի կուսակալ Փոսֆոր Մուսթաֆա փաշայի հրաման զրկած է որ նոյն տեղւոյն Ամերիկեան դեպուանին գան-

դատին պատճառ եղած դէպքին նկատմամբ անմիջապէս հատուցում տրուի, ուստի կը յուսացուի թէ Ամերիկայի կառավարութեան հրամանաւ Թրիպոլի զրկուած պատերազմական նուերը դեռ հոն չհասած դժուարութիւնը պիտի վերջանայ :

— Ամերիկեան հիւպատոսին դանդաղատեալ եղած դէպքին վրայով օգոստ. 13ի Լընտըն Թայմզ կը ծանուցանէ որ Թրիպոլիի նաւահանգիստը գտնուող Օսմանեան նաւատիներէն ոմանք նոյն տեղւոյն Ամերիկեան հիւպատոսին և նորա տիկնոջը ծանր նախատինք ըրին :

— Ռոտտոքոյէն առնուած նամակէ մը կ'իմանանք որ անցեալ շաբթու կառավարութեան ղինուորներն երեք աւազակ բռնեցին, չորրորդ մ'ալ զինւորացի դիմագրեւուն համար զարնուելով անմիջապէս մեռաւ : Աւաղակաց վրայէն շատ զէնք և ոսկի ելան :

— Պրուսայէն կը ծանուցանեն որ տեղական կառավարութիւնը վեց աւազակ ձերբակալ ըրաւ : Կը կարծուի թէ մօտերս Նիկովիդիոյ թղթատարը կողոպտող աւազակներն ասոնք են :

Ե. Ի. Ռ. Պ. Ա.

Պաւլիէրայի դահաժառանգ Կարոս իշխանն, օգոստ. 15 ին ձիէն վար իյնալով անմիջապէս մեռաւ :

«ՀՈՄ» ՎԱՐՃԱՐԱՆ ԱՂԶԱՆՑ

Այս վարժարանը վերստին պիտի բացուի սեպտեմբերի 9/24 ին, Իւսկիւտար, Սէլամիլիէ թաղը, Քիւրքճի պաշի մահտեսի Յակոբ Էֆէնտի տունը, թիւ 16 :

Նորանոր կարգադրութիւններ եղած են վարժարանը այնպիսի դիրքի մը մէջ դնելու, որ աշակերտուհիք կարող ըլլան օգտակար ուսմանց հետ առողջութիւնը պահպանելու հմտութիւն, սրտի ուղիղ կրթութիւն ստանալ, իրենց բարքն ու վարքն ուղղել որպէս զի անպաշտին մէջ յաջող և օգտակար ըլլան :

Վարժարանին վրայ աւելի մանրամասն տեղեկութիւն առնել ուղղութեամբ պէտք է որ վարժարանին յայտադիրն առնեն Կ. Պոլսի Ամերիկեան խանի դրատունէն կամ Իւսկիւտար յիշեալ վարժարանէն :

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմէն
Խմբագիր Զ. Բ. ԿԻՐԻՆ

ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵՅՆ

Չափազնըար, Յակոբեան խան, Թիւ 12.